

ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE POLSKICH OBSZARÓW MORSKICH

Morze Bałtyckie, o dostęp do którego Polska walczyła przez cały okres swej państwowości, jest od końca II wojny światowej w zasięgu ręki.

To okno na świat, wykorzystywane dotychczas z powodzeniem do przewozu towarów i uprawiania rybołówstwa, staje się w chwili obecnej obszarem wielkich możliwości gospodarczych.

Wśród nowych form jego wykorzystania pojawiają się: energetyka wiatrowa, poszukiwanie i wydobywanie węglowodorów (ropy naftowej i gazu), pierwiastków ciężkich i kruszyw przemysłowych. Obszary morskie stają się również obszarami uprawy roślin oraz hodowli ryb i skorupiaków.

Obok tradycyjnego rybactwa pojawia się wędkarstwo morskie (rekreacyjne i sportowe), a obok żeglugi handlowej i pasażerskiej, żeglarstwo oraz turystyka i rekreacja realizowana przez flotę przybrzeżną.

Osobne obszary zajmują budowle, kable i rurociągi, które wraz z torami wodnymi oraz redami portów i prowadzącymi do nich torami podejściowymi stanowią infrastrukturę techniczną.

Na obszarach morskich funkcjonują także potężne enklawy związane z obronnością kraju (tory wodne oraz poligony marynarki wojennej i innych rodzajów wojsk), a już w niedalekiej przyszłości wyznaczone zostaną kawerny do przechowywania w górotworze dwutlenku węgla.

Oczywiście niemałe połacie naszego morza zajmują przyrodnicze obszary prawnie chronione (obszary Natura 2000 oraz rezerwy i morskie części parków narodowych), w obrębie których ochronie podlegają siedliska i gatunki roślin i zwierząt morskich. To tu znajdują miejsce dla rozrodu i bytowania m. in. ssaki morskie takie jak morświn czy foka, ale także ptaki morskie. To tutaj funkcjonują korytarze przelotu ptaków wędrujących co roku z południa na północ i z powrotem, a także obszary tarła ryb, które później są odławiane przez bałtyckich rybaków. Tych z małych, tradycyjnych kutrów operujących przy brzegu, ale również dużych wyspecjalizowanych jednostek pełnomorskich stosujących rozbudowane narzędzia połowowe.

Wreszcie w wodach Bałtyku zalegają wraki statków które uległy wypadkom morskim, ale również zatoniły w wyniku działań wojennych toczących się na morzu na przestrzeni wieków. Wiele spośród nich ma status zabytków, czy cmentarzy podwodnych i są one objęte ochroną prawną, podobnie jak zabytki występujące na lądzie.

Z punktu widzenia przeciętnego mieszkańca naszego kraju, morze, a właściwie jego wybrzeże, to także obszar o ogromnych walorach turystyczno-wypoczynkowych. Dla utrzymania ich w stabilności należy prowadzić stałe uzupełnianie plaż, zasilając miejsca ich wymywania masami piasku wydobywanego ze specjalnie wyznaczonych na akwenie morskim obszarów, a także prowadząc odpowiednie działania utrzymujące wody kąpielisk morskich w odpowiednim stanie sanitarnym.

Wszystko to, a także fakt, iż w tym samym miejscu akwenu, a niejednokrotnie w tym samym czasie, mogą równolegle być realizowane rozmaite aktywności (na powierzchni, w toni, na dnie i pod dnem morskim) powoduje, że planowanie i zagospodarowanie przestrzenne obszarów morskich jest w chwili obecnej nie tylko potrzebą, ale wręcz koniecznością.

Trzeba przy tym pamiętać, że Bałtyk jest obszarem pozostającym w użytkowaniu wielu krajów położonych wzdłuż jego brzegów. Należy pamiętać, że przemieszczanie zarówno organizmów jak i zanieczyszczeń odbywa się w akwenach morskich w sposób niekontrolowany, stąd konieczność współpracy pomiędzy poszczególnymi krajami i konieczność synchronizacji poczynań przestrzennych, tak by przeznacząc wyznaczone akwenu na określone cele i realizując konkretne przedsięwzięcia zachować równowagę i nie ograniczać sąsiadom bliższym i dalszym, możliwości realizacji własnych planów i zamierzeń. Z tego powodu aspekt współpracy i transgranicznej koordynacji planów ma wymiar zupełnie inny, niż ma to miejsce na lądzie.

Dla systemowego rozwiązania potencjalnych problemów Komisja Europejska opracowała i przyjęła w 2014 r. Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/89/UE z dnia 23 lipca 2014 r. ustanawiającą ramy planowania przestrzennego obszarów morskich, zwaną potocznie Dyrektywą MSP. Zachowanie równowagi środowiska i przyrody gwarantuje natomiast Konwencja o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym sporządzona w Espoo dnia 25 lutego 1991 r.

Z kolei dla uregulowania systemu planowania przestrzennego polskich obszarów morskich wprowadzono odpowiednią nowelę do ustawy o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej, a dla określenia zasad sporządzania poszczególnych planów, Minister Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej wspólnie z Ministrem Infrastruktury i Budownictwa opracował rozporządzenie w sprawie wymaganego zakresu planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej.

Na podstawie tych dwóch aktów prawnych dyrektorzy urzędów morskich przystąpili do prac nad sporządzeniem planów zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich.

Plany te, po ich opracowaniu i przeprowadzeniu pełnej procedury uzgodnieniowej wewnątrz krajowej i transgranicznej, zostaną przyjęte przez ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej w drodze rozporządzenia, stając się powszechnie obowiązującym prawem miejscowym.

Dla sprawnego i kompleksowego objęcia planami zagospodarowania przestrzennego całości polskich obszarów morskich, co zgodnie z dyrektywą MSP powinno się zakończyć do 31 marca 2021 roku, całość obszaru podzielono na trzy kategorie związane z wielkością akwenu i szczegółowością rozstrzygnięć wyrażoną w skali planu.

Najważniejszy i największy obszarowo plan obejmuje morze terytorialne i polską wyłączną strefę ekonomiczną. Sporządzany jest on w skali 1: 200 000.

Następne w kolejności są plany obejmujące mniejsze wyodrębnione akweny – akweny zalewów sporządzane w skali 1: 10 000, czyli w skali adekwatnej do skal studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, sąsiadujących z akwenami morskich wód wewnętrznych – wód zalewów.

Trzecią kategorię stanowią plany portów, realizowane w skalach szczegółowych wynoszących w zależności od wielkości struktury portowej: 1:2000 lub 1: 1000.

Zgodnie z przepisami ustawy, każdy z dyrektorów urzędów morskich winien opracować plany dla akwenów pozostających w jego kompetencji terytorialnej.

W odniesieniu do planu dla morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej odstąpiono od tej zasady na rzecz jednego, wspólnie realizowanego planu o jednolitej treści i formie. Pozostałe plany są realizowane zgodnie z ustawą przez poszczególnych dyrektorów urzędów morskich.

W swoim obszarze kompetencji, Dyrektor Urzędu Morskiego w Szczecinie od dnia 20 stycznia 2017 r. realizuje dwa plany dla zalewów (Zalewu Szczecińskiego i Zalewu Kamieńskiego), a w dniu 9 października 2017 r. przystąpił do opracowania planów zagospodarowania przestrzennego wybranych portów tj. portu w Szczecinie, portu w Świnoujściu, portu w Policach, portu w Dziwnowie i portu w Trzebieży.

Rozstrzygnięcia przestrzenne dla pozostałych portów, za wyjątkiem portu w Mrzeżynie nastąpią w planach obu zalewów, a tego ostatniego w planie szczegółowym obejmującym wybrzeże morskie pozostające w kompetencji Dyrektora Urzędu Morskiego w Szczecinie.

Plan dla morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej realizowany w skali 1:200 000 jest siłą rzeczy planem ogólnym, a jego ustalenia mają charakter ramowy. Zdecydowano więc, że w przypadku spiętrzenia na jego obszarze problemów funkcjonalnych lub przestrzennych, wyznaczone zostaną obszary przeznaczone do objęcia planami szczegółowymi. Taki charakter będzie miał właśnie plan obejmujący strefę bezpośrednio sąsiadującą z wybrzeżem Bałtyku. W obszarze kompetencji terytorialnej Dyrektora Urzędu Morskiego w Szczecinie pakiet planów szczegółowych obejmie także dwa plany na Zatoce Pomorskiej i jeden na Ławicy Odrzanej.

Zadaniem wszystkich planów, niezależnie od ich szczegółowości, jest poukładanie poszczególnych sposobów użytkowania przestrzeni morskiej, w zgodzie z obowiązującymi strategiami, programami i już wdrożonymi projektami, wynikającymi z dokumentów krajowych, a także z konwencji, dyrektyw i umów międzynarodowych.

Plany mają stworzyć warunki dla dynamicznego i niekolizyjnego rozwoju wszystkich, związanych z morzem, gałęzi gospodarki narodowej, stosując podejście ekosystemowe. Dzięki nim osiągnąć mamy zrównoważony rozwój obszarów morskich, a także obszarów do nich przyległych w wymiarze ekonomicznym, społecznym i środowiskowym, przy jednoczesnym zapewnieniu obronności i bezpieczeństwa państwa oraz uwzględniając wzajemne oddziaływanie lądu i morza.

Tryb sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich, oraz harmonogram prac i zasady uczestnictwa zainteresowanych zostaną opisane w kolejnym artykule.

Plany zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich są sporządzane przy wsparciu finansowym Unii Europejskiej, ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020.

Maciej Cehak

Główny Specjalista ds. Planowania i Zagospodarowania Obszarów Morskich w Urzędzie Morskim w Szczecinie